

Respublikada oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati va tendentsiyalari tahlili

Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti
tadqiqotchisi Murodov Alisher Murodovich
tel: +998979343223

elektron pochta: murojonov2018@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim xizmatlari tizimini innovatsion rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati, ushbu sohada samaradorlikni oshirish bo'yicha xalqaro tajribalardan keng ko'lamda foydalanish, ta'lim xizmatlari bozorining konyunkturasi o'zgarishi hamda oliy ta'lim muassasalarining malakali ilmiy salohiyatga ega bo'lgan kadrlar bilan ta'minlash yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, oliy ta'lim xizmatlari, ta'lim xizmatlari bozori, innovatsiyalar, innovatsion faoliyat, samaradorlik, marketing, kadrlar tayyorlash,.

Abstract. This state paper considers the socio-economic significance of the innovative development of the system of higher education services, the widespread use of foreign experience in improving efficiency in this area, changes in the educational services market, and the provision of higher education. discussion of the institution with personnel with qualified scientific potential, development of proposals and recommendations.

Key words: higher education, higher education services, educational services market, innovations, innovative activity, efficiency, marketing, personnel training.

Yangi O'zbekistonda innovatsiyalar va fan sig'imi yuqori tarmoqlarni rivojlantirish asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shunga ko'ra, mamlakatimizda iqtisodiyotni tubdan isloh qilish jarayonida ta'lim sohasida jahonda munosib o'rinni egallashga qaratilgan yangi uzluksiz ta'lim tizimini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilandi va OTMlarining bosh vazifasi sifatida talabalarga innovatsion, ijtimoiy va iqtisodiy masalalarni yecha oladigan oliy ta'lim berishga qaratildi.

Respublikamiz iqtisodiyotining barcha soha va tarmoqlari hamda tizimlarida islohotlar amalga oshirilayotgan, xususan, oliy ta'lim tizimida keskin o'zgarishlar kechayotgan hozirgi davrda ta'lim xizmatlari sifati va samaradorligini oshirish, fan,

ta'lim, ishlab chiqarishni integratsiyalashi hamda OTMlarining xalqaro reytinglardagi o'rnini muntazam oshirib borish masalasi birlamchi vazifalardan biri hisoblanadi.

OTM tomonidan taqdim qilingan ta'lim xizmatlari sifati davlat organlari tomonidan rasmiy akkreditatsiya bo'yicha baholash o'tkazilishi asosida amalga oshiriladi. Ularning bitiruvchilari bilimi natijalari esa ish beruvchi (tadbirkor)lar tomonidan baholanadi. Ammo aytish kerakki, qaysi muhim omillar oliy ta'lim jarayoniga ta'sir etadi? Albatta, bizning fikrimizcha, bularga quyidagilar kiradi:

- oliy ta'lim tizimini moliyalashtirish;
- qulay va zamonaviy ta'lim sharoitlarini yaratish;
- OTMlarning akademik va moliyaviy mustaqilligi va qo'shimcha pullik ta'lim xizmatlarni ko'rsatish imkoniyatlarining mavjudligi;
- xususiy oliy ta'lim muassasalarini yaratilishi va rivojlanishi;
- innovatsion va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etilishi;
- kadrlar tayyorlashning ko'p darajali tizimini joriy etilishi;
- OTMlarning yuqori rivojlangan tashkiliy-iqtisodiy tarkibining shakllanganligi;
- ta'lim jarayonining yuqori darajada texnik qurollanganlik va boshqalar.

Shu bilan birga, oliy ta'lim tizimida talabalarning bilimini yuqori darajaga ko'taruvchi eng muhim resurs – ilmiy-pedagogik kadrlar hisoblanadi. Ilmiy-pedagogik kadrlarning malakasi, kasbiy va pedagogik mahorati, kompetentsiyasi, ilm-fanni rivojlantirishdagi munosib hissasi kabi bir qator omillar kelgusida OTM bitiruvchilarining bilim va mutaxassislik darajasini oshirish imkonini beradi. Shuning uchun OTM rahbariyati ilmiy-pedagogik kadrlarning rolini oshirish, motivatsiya berish va samarali boshqarish usullarini joriy etishi kerak. Ushbu holat oliy o'quv yurtlarining deyarli barcha faoliyat ko'rinishlari va turlari bilan uzviy bog'liqdir. Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonlari sifati boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish raqobatbardoshlikka erishishda muhim omil hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini barqaror rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Respublikamizda faoliyatni amalga oshirayotgan OTMlari soni 2016-2022 yillarda 154 taga ko'payib, bu ko'rsatkich mazkur yillar oralig'ida 2,2 martaga oshgan. Tahlil qilinayotgan yillarda OTMlarida o'iyotgan talabalar soni OTMlar soniga muvofiq

ravishda 2016/2017 o'quv yilida 268,3 mingtadan 2021/2022 o'quv yilida 808,0 mingga ko'paygan.

Respublika OTMLarining kunduzgi bo'limlarida tahsil oladigan talabalar soni 2016/2017 o'quv yilida 267,9 mingtani, 2021/2022 o'quv yilida 553,4 mingtani tashkil qilgan. Ta'limning kechki bo'limiga talabalarning qabuli 2019/2020 o'quv yilidan boshlanib, bu ko'rsatkich hozirgi kunda 9,0 mingtani tashkil qilmoqda. Shuningdek, oliy ta'limning sirtqi ta'lim shakli bo'yicha o'qiyotganlar soni 2016/2017 o'quv yilida bor-yo'g'i 400 ta talaba o'qiyotgan bo'lsa, 2020/2022 o'quv yilda bu ko'rsatkich 228,0 mingga ko'paygan. Respublika miqyosida har 10000 aholiga to'g'ri keladigan talabalar soni 2016/2017 o'quv yilida 84 tani tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich muntazam o'sish tendentsiyasiga ega bo'lib, 2021/2022 o'quv yilida 231 tani tashkil qilgan. Tahliliy ko'rsatkichlarga nazar solsak, 2019-2022 yillarda OTMLarga qabul qilingan jami talabalar soni 2021/2022 o'quv yilida 235,8 ming kishiga, ya'ni tahlil etilayotgan yillarda 3,8 martaga ko'paygan. Shundan kunduzgi bo'limga qabul qilingan talabalar soni 2,7 martaga oshgan. Mamlakatimizda har 10000 aholiga nisbatan bitirgan mutaxassislar soni 48,0 %ga o'sgan (1.1-jadval).

1.1- jadval

O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan universitetlar soni(o'quv yili boshiga, birlik)

№	Ko'rsatkichlar	Yillar						2016-2022 y.y. o'sish, %
		2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	
1.	Universitetlar soni, birlikda	27	27	45	58	64	78	2,9 marta
2.	Ulardagi talabalar soni, ming kishi	126,3	140,2	192,3	244,0	328,7	461,4	3,6 marta
3.	Qabul qilingan talabalar soni, ming kishi	29,2	42,5	66,5	78,5	98,1	120,9	4,1 marta
4.	Bitirgan mutaxassislar soni, ming kishi	32,5	33,7	34,7	36,3	46,8	61,1	1,9 marta

Hozirgi kunda universitetlarning asosiy vazifalari – innovatsion faoliyatni rivojlantirish, istiqbolda mutaxassislarga talabni aniqlash, ta'lim hamda biznes o'rtasidagi samarali integratsion jarayonlarni rivojlantirish hamda OTMLarda ilmiy tadqiqot va tajriba kostruktorlik ishlanmalarini moliyalashtirishning tashqi

manbalarini kengaytirish hamda xorijiy OTMlar bilan hamkorlikning zamonaviy usullaridan keng foydalanish kabilar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Axunova G. O'zbekistonda ta'lim xizmatlari marketingi muammolari. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirligi, Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti. – T.: Iqtisod-Moliya, 2005 y. – 244 b.;
2. Баженова В.С. Непрерывное образование в условиях трансформации экономической системы. – М.: Изд. Рос. экон. акад, 2000-216 с.
3. Воронин А.В. Университет как системообразующий региональный научно- инновационный комплекс // Высшее образование в России. – 2010. – №8–9. – С. 62-68.
4. Высшее образование сегодня. 2008. № 8. Издательская группа «Логос», 2008. - С. 5.
5. Гребенюк И.И., Голубцов Н.В., Кожин В.А., Чехов К.О., Чехова С.Э., Федоров О.В. Анализ инновационной деятельности высших учебных заведений России: монография. / под. ред. И.И. Гребенюк – М.: Изд-во «Академия Естествознания», 2012. – 464 с.
6. Захарова Л.В. Формирование и развитие образовательных услуг: автореф. дисс. канд. экон. наук / Белград. 2002-235с.;
7. Лукашенко М.А. Высшее учебное заведение на рынке образовательных услуг: актуальные проблемы управления. – М.: Изд. Маркет ДС, 2003. -358 с.;